

Prof. KJ dr hab. Krystyna Żuchelkowska
Kolegium Jagiellońskie – Toruńska Szkoła Wyższa
w Toruniu

Recenzja

pracy doktorskiej Pani mgr Hanny Wojciechowskiej pod tytułem „Wyzwalanie aktywności artystycznej dzieci w toku edukacji językowej w klasie II” przygotowanej pod naukowym kierunkiem Pana prof. dra hab. Jana Grzesiaka.

Na wszechstronny rozwój dziecka istotny wpływ ma jego własna aktywność, a więc indywidualna cecha psychiczna, przejawiająca się w częstym podejmowaniu działań o określonej wartości stymulacyjnej. U podłoża własnej aktywności leży zawsze konkretna chęć działania, którą uruchamiają czynniki wewnętrzne i zewnętrzne. Własna aktywność dziecka różnicuje się, a to powoduje wyłanianie się nowych jej form, które w miarę dojrzewania jednostki stają się coraz bardziej urozmaicone, zróżnicowane wewnętrznie i bogate. Jedną z takich form aktywności, występujących u dzieci w młodszym wieku szkolnym jest aktywność artystyczna. Przejawia się ona w ekspresji plastycznej, muzycznej, ruchowej, technicznej, a także językowej i literackiej. O formie aktywności artystycznej decyduje rodzaj komunikatu wynikający z predyspozycji jednostki i jakości tworzywa, jakim może być na przykład barwa, kształt, dźwięk, ruch, słowo. Takim komunikatem wyzwalającym aktywność artystyczną uczniów klas młodszych może być także edukacja językowa, której głównym celem jest wdrażanie wychowanków do posługiwania się językiem ojczystym w mowie i w piśmie, a także rozwijanie umiejętności pracy z tekstem literackim. Realizacja tego celu nie tylko wyzwala aktywność artystyczną uczniów, ale także przyczynia się do ich wszechstronnego rozwoju, pozwala im pełniej poznać bliższą i dalszą rzeczywistość, uczestniczyć w życiu społecznym, przyswoić zdobycze kultury i kształtować postawy patriotyczne. Dlatego dobrze się stało, że Pani mgr Hanna Wojciechowska podjęła problematykę badawczą wyszczególnioną w tytule rozprawy doktorskiej, która ma swoje naukowe, pedagogiczne i społeczne uzasadnienie. Poza tym zaprezentowana problematyka badawcza wychodzi naprzeciw zainteresowaniom rodziców i nauczycieli, którym na sercu leży dbanie o wszechstronny rozwój dzieci i rozwijanie ich inteligencji wielorakich, a więc również inteligencji wizualno-przestrzennej, muzycznej, cielesno-kinestetycznej i lingwistycznej. Z tych względów zaprezentowana problematyka badawcza zasługuje na pełną aprobatę, uznanie i gratulacje pod adresem Pana Profesora Jana Grzesiaka jako promotora rozprawy doktorskiej Pani mgr Hanny Wojciechowskiej do pierwszego stopnia naukowego.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska składa się – poza wstępem, zakończeniem, streszczeniem w języku polskim i angielskim, aneksami – z pięciu rozdziałów. Oto ich tytuły:

- I. Aktywność artystyczna dzieci na etapie edukacji wczesnoszkolnej.
- II. Dezyderaty wyzwalań aktywności artystycznej w edukacji wczesnoszkolnej.
- III. Rozwiązania metodyczne i organizacyjne w zakresie wyzwalań aktywności artystycznej dzieci na poziomie edukacji wczesnoszkolnej.
- IV. Metodologiczne podstawy pracy.
- V. Wyzwalanie aktywności artystycznej dzieci poprzez celowy dobór treści i obudowy metodycznej w toku edukacji językowej.

W rozdziale I w oparciu do dobrze dobranej literatury Autorka przedstawia problematykę dotyczącą aktywności artystycznej w wybranych koncepcjach psychologicznych / behawiorystycznej, psychospołecznej, poznawczej, konstruktywistycznej, humanistycznej / oraz w pedagogice Rudolfa Steinera, Marii Montessori, Janusza Korczaka, Aleksandra S. Neila, Celestyna Freineta, Carla Rogersa. Przedstawia też i krótko charakteryzuje formy aktywności wynikające z koncepcji nauczania wyzwającego Władysława Puśleckiego i z koncepcji wielostronnego kształcenia Wincentego Okonia. W dalszych rozważaniach Autorka koncentruje się na omówieniu kompetencji młodszych uczniów będących efektem, między innymi, aktywności artystycznej. Charakteryzuje też warunki wyzwalań aktywności artystycznej uczniów, do których zalicza zoperacjonalizowane cele podmiotowe, uwzględnianie w pracy pedagogicznej nauczyciela perspektywy obiektywistycznej i interpretacyjnej, metody nauczania wynikające z koncepcji wielostronnego kształcenia i wyzwające wielostronną aktywność uczniów, środki dydaktyczne i formy organizacyjne procesu dydaktyczno-wychowawczego w klasach młodszych. Żałować jednak należy, że Autorka nie zdefiniowała aktywności artystycznej i nie pokazała, jak wygląda rozwój tej formy aktywności u dzieci w młodszym wieku szkolnym.

W rozdziale II Autorka koncentruje się na scharakteryzowaniu dezyderatów wyzwalań aktywności artystycznej uczniów klas młodszych. Zalicza do nich podmiotowość ucznia w procesie dydaktyczno-wychowawczym, koncepcje kształcenia, diagnostykę psychopedagogiczną, środowisko wychowujące, podręczniki szkolne, zadania edukacyjne wykonywane w klasie szkolnej i poza ławką szkolną. Ten rozdział opracowany jest starannie o dobrze dobraną literaturę. Zabrakło jednak, w moim przekonaniu, rozważań związanych ze wspieraniem rozwoju podmiotowości ucznia w edukacji wczesnoszkolnej. Jest to kwestia ważna, gdyż podmiotowe podejście do ucznia nie tylko wyzwala jego wielostronną aktywność, ale także wpływa na wszechstronny rozwój i ciągłe wzbogacanie osobowości dziecka w młodszym wieku szkolnym. Stwarza też

warunki do samodzielnego poszukiwania i konstruowania wiedzy o świecie przez ucznia i rozwija u niego poczucie odpowiedzialności za podejmowane decyzje oraz dokonywane wybory.

Rozdział III ma charakter metodyczny, gdyż pokazuje na czym polega organizacja dnia aktywności w kształceniu zintegrowanym. Rozważania zawarte w tym rozdziale Autorka rozpoczyna od przedstawienia problematyki rozwijania aktywności plastycznej w ujęciu Urszuli Szuścik, Hanny Sikorskiej-Krauze, Sylwii Jakubiec oraz podejście Marii Przychodzińskiej-Kaciczak, Ewy Lipskiej, Lidii Kataryńczuk-Mani do rozwijania aktywności muzycznej w zintegrowanym systemie kształcenia. Autorka dostrzega też rolę metod twórczych / Karola Orffa, Zoltana Kodaly`a, Emila Dalcroze`a / i koncepcji Edwina Eliasza Gordona w rozwijaniu aktywności i zdolności muzycznych uczniów klas młodszych. Następnie przechodzi do zaprezentowania treści polonistycznych zawartych w podstawie programowej dla pierwszego etapu edukacji szkolnej i na tym tle pokazuje krok po kroku, jak opracować scenariusz zajęć dla konkretnego dnia aktywności. Przedstawia też pięć scenariuszy zajęć. Każdy z tych scenariuszy dotyczy fragmentu konkretnego dnia aktywności związanego z realizacją treści z zakresu edukacji językowej i wyzwaniu aktywności artystycznej uczniów. Z tego powodu nie uwzględnia się w nich treści z pozostałych obszarów edukacyjnych / matematycznego, przyrodniczego, społecznego /. Należy podkreślić, że scenariusze zajęć opracowane są bardzo starannie, ale w każdym z nich brakuje tematu konkretnego dnia aktywności. Rozważania zawarte w tym rozdziale kończy przedstawienie organizacji zajęć wyzwalaających aktywność artystyczną uczniów w toku edukacji językowej w grupie eksperymentalnej. Uważam, że te treści winny znaleźć się w rozdziale metodologicznym, a więc w rozdziale IV, gdyż dotyczą one organizacji i przebiegu eksperymentu.

Wykładnię metodologiczną badań na użytek recenzowanej rozprawy Autorka przedstawia w rozdziale IV. Autorka poprawnie sformułowała problemy badawcze i hipotezy robocze, a także trafnie określiła zmienne i wskaźniki. Natomiast wątpliwość budzą cele badań, które przypominają problemy badawcze sformułowane w postaci pytań rozstrzygnięcia. Podstawową metodą badawczą był eksperyment pedagogiczny prowadzony techniką dwóch grup równoległych. Cenne jest to, że w tabeli Autorka przedstawiła różnice dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji językowej wyzwalaające aktywność artystyczną uczniów w grupie eksperymentalnej i kontrolnej. W badaniach wykorzystane zostały też takie techniki badawcze, jak obserwacja, wywiad, analiza wytworów ucznia, badania testowe, do których Autorka opracowała narzędzia badawcze i krótko opisała każde z nich. Rozdział ten zamyka pokazanie sposobu analizowania wyników badań własnych i zaprezentowanie harmonogramu badań. Szkoda, że Autorka krótko nie scharakteryzowała badanej próby i terenu badań, a ograniczyła się do stwierdzenia, że badania były

prowadzone w marcu 2014 roku w klasach II wybranych szkół podstawowych powiatu jarocińskiego.

Wyniki badań eksperymentalnych Autorka przedstawia w rozdziale V. Na samym początku pokazuje, w jaki sposób wyznaczyła grupę eksperymentalną i kontrolną i jak sprawdziła ich równoważność pod względem aktywności artystycznej. Zgromadzony w toku badań materiał faktograficzny przedstawiony na wykresach i w tabelach poddany został bardzo dokładnej analizie ilościowej i jakościowej. Na podkreślenie zasługuje to, że Autorka przyjęła poprawną procedurę analizy i interpretacji materiału badawczego. Wykazała przy tym umiejętność jasnego formułowania myśli oraz dobrą znajomość zasad i sposobów naukowej analizy wyników badań. I tak ukazując różnice między wyzwalaniem aktywności artystycznej uczniów w toku edukacji językowej w grupie eksperymentalnej i kontrolnej Autorka obliczyła miary tendencji centralnej i dyspersji. Obliczyła też współczynniki ufności, mierzący stopień zaufania do poprawności wniosków oraz wykorzystała test t-Studenta w celu wykazania statystycznie istotnej różnicy między wynikami uzyskanymi przez uczniów z grupy eksperymentalnej i kontrolnej. Tam, gdzie nie było możliwe wykorzystanie testu t-Studenta / w przypadku aktywnego słuchania muzyki, gry na instrumentach perkusyjnych i melodycznych, śpiewania piosenek, odzwierciedlenia ruchem nastroju i dynamiki utworu muzycznego, odtwarzania ruchem prostych układów tanecznych / Autorka wykorzystała test Wilcoxon . Ten test jest nieparametryczną alternatywą dla testu t-Studenta, która służy do weryfikacji hipotezy roboczej i stwierdzenia, czy wystąpiła statystycznie istotna różnica między wynikami uzyskanymi przez uczniów z grupy eksperymentalnej i kontrolnej.

W zakończeniu dysertacji Autorka przedstawiła wnioski z badań. Podstawę do ich sformułowania stanowiły przede wszystkim ilościowe wyniki badań. Badania eksperymentalne przeprowadzone przez Autorkę potwierdziły wcześniej przyjętą hipotezę roboczą zakładającą, że : „Edukacja językowa w kontekście podstawy programowej przy zastosowaniu celowo dobranych treści i obudowy metodycznej zajęć w istotnym stopniu wyzwała aktywność artystyczną dzieci w klasie II w wybranych szkołach podstawowych powiatu jarocińskiego” / s. 159-160 /. Na uznanie zasługuje to, że Autorka wyniki swoich badań odnosi do badań innych autorów / U. Szuścik, H. Sikorskiej-Krauze, S. Jakubiec, E. Zwolińskiej, A. Basińskiej /. Bardzo wartościowe jest też to, że Autorka przedstawiła wnioski dla praktyki pedagogicznej, a także rzetelnie opracowała narzędzia badawcze wykorzystane w prowadzonym eksperymencie.

Recenzowana praca doktorska napisana jest poprawnym językiem, ale czasami występują usterki w przypisach / np. na ss. 19, 24 /, bibliografii / np. na ss. 272, 276 / oraz stylistyczne i interpunkcyjne / np. na ss. 14, 17, 18, 65, 79, 207, 222, 259 /. Na 14 stronie w 9 wierszu od dołu występuje drobny błąd, dotyczący pisowni cząstki *-by* z osobową formą czasownika.

Recenzowana praca doktorska stanowi ważki głos w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, co robić, aby polepszać jakość edukacji wczesnoszkolnej i wyzwać wielostronną aktywność uczniów, w tym również aktywność artystyczną.

Uwzględniając celowość podjętych badań, poznawczą i użyteczną wartość pracy, jej prawidłową konstrukcję, dobrą podbudowę teoretyczną i fundament metodologiczny, precyzyjne obliczenia statystyczne, a także trafnie sformułowane wnioski końcowe jestem przekonana, że rozprawa Pani mgr Hanny Wojciechowskiej spełnia warunki pracy doktorskiej przewidziane w ustawie o stopniach i tytule naukowym. Dlatego też stawiam wniosek o dopuszczenie Pani mgr Hanny Wojciechowskiej do dalszego etapu przewodu doktorskiego.

Bydgoszcz 28 marca 2019 r.

Krystyna Żuchelkowska